

ДОПРИНОС БИБЛИОТЕКЕ ГРАДА БЕОГРАДА РАЗВОЈУ ТУРИСТИЧКЕ ПОНУДЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ И СРПСКЕ ПРЕСТОНИЦЕ 1929–2021.

САЖЕТАК | Као одраз уверења да Београд, као престоница Југославије, не сме ни у културном погледу изостајати много из осталих главних градова Европе, *Сјатајућом Ойшћине града Београда* од 1929. године предвиђено је први пут образовање Културног отсека при Одељењу за социјалну политику Општине београдске. За шефа овог Отсека постављен је угледни књижевник Сима Пандуровић.

Као саставни делови Културног отсека свој рад започињу исте године два одељења, Одељење Библиотеке и Музеја Општине града Београда и Одељење за штампу, туризам и комуналну политику, које делује и кроз модерно, илустровано гласило „Београдске општинске новине“ (1929–1941). Ова два општинска одељења ће се у деценији која следи наћи на истом задатку промоције Београда као модерне европске престонице.

Тада започето систематско прикупљање разноврсне библиотечке грађе која се односи на све аспекте београдског живота наставило се и до данашњих дана и пружа читав низ могућности за ново сагледавање историјата Библиотеке града Београда у служби туристичке понуде српске престонице.

КЉУЧНЕ РЕЧИ | Београдска општина, Културни одсек Општине града Београда, Београдске општинске новине, Библиотека града Београда, Сима Пандуровић, Дани Београда

ОД СРДАЧНОГ ДОЧЕКА ПУТНИКА НАМЕРНИКА КА ФОРМИРАЊУ ТУРИСТИЧКЕ ПОНУДЕ СРПСКЕ ПРЕСТОНИЦЕ

Прикупљање књижне али и друге разноврсне библиотечке грађе посвећене историјском и културном развоју Београда под окриљем Београдске општине, оснивача Библиотеке града Београда, има своју дугу и богату историју.

Борба за независност и аутономију Кнежевине, потом и Краљевине Србије, догађаји који су се одигравали на његовом тлу током читавог XIX века, доводе Београд у центар интересовања најшире европске јавности. О српској престоници пишу публицисти и књижевници: Ото Дубислав фон Пирх (Otto Dubislav von Pirch), Вилхелм Рихтер (Wilhelm Richter), Вилијам Дентон (William Denton), Феликс Каниц (Felix Kanitz), Ендру Арчибалд Пејтон (Andrew Archibald Paton), Џорџина Мјур Мекензи (Georgine Muir Mackenzie) и Аделина Паулина Ирби (Adeline Pauline Irby), Луј Леже (Louis Léger), Ами Буе (Amie Boué), Јан Неруда (Jan Neruda)...

Закони о општинама Кнежевине а потом и Краљевине Србије од самог почетка (1839, 1866, 1903. и даље) издвајају значај Београда као посебан, док знатан део поменутих пруских, немачких, енглеских, француских, чешких и иних хроничара града током својих, често и више пута понављаних боравака, у особљу Београдске општине налази поуздане домаћине, о чему готово по правилу остављају записе у својим путописним белешкама.¹

Прелиставајући странице годишњих извештаја Србског читалишта у Београду² али и службеног гласила, *Београдских ојштинских новина* (1882-1941)³, налазимо на сталне напоре културних посленика и скупштинских одборника београдских за формирањем посебних читаоница које би српским грађанима и странцима могле послужити за познавање културно-историјског развоја српске престонице.⁴

¹ *Београд у деведнаестом веку из дела страних писаца* (Београд: Библиотека града Београда 1967).

² Србско читалиште у Београду основано је 2. јануара 1846. године. Већ следеће године, гласило ове установе, у свом наслову и у годишњим извештајима, наводи назив Читалиште београдско, односно Београдско читалиште. Промена правописа у извештају за 1867. годину, доноси и нови назив, који ће се задржати до Балканских ратова - Београдска читаоница.

³ Мр Љубица М. Ћоровић, „Службени листови у Краљевини Југославији - „Београдске општинске новине“. Свеске за историју Новог Сада = *Beiträge zur Geschichte der Stadt Neusatz = Ujvidéki történeti füzetek = Acta ex Historia Neoplantensi* 15 (2014): 42.

⁴ Мр Љубица М. Ћоровић, „У служби познавања културно-историјског развоја српске престонице - од „Завода за углед“ до Завичајног одељења Библиотеке града Београда“, *Глас*

Суд Општине београдске одобрава 1896. године издавање најстаријег београдског туристичког водича Ђорђа Бугарског и Петра Хајдуковића, *Вођа њо Београду с њланом Београда*. Повод за објављивање водича било је ново именовање београдских улица. Називе је предложила комисија коју је изабрао Општински одбор и они су објављени у Београдским општинским новинама 21. јануара 1896, са напоменом да ће бити издата књига са списком званичних назива улица, описом знаменитости и подацима потребним путницима који долазе у Београд.⁵

Албум фотографија *Београд. Изглед вароши и улица њо фотографијама из разнога доба*, Општина београдска објављује 1911. године⁶. Богато илустрована, ова публикација представља екстеријере и ентеријере нашег града са тридесет три илустрације, од којих три фотографисане старе карте Београда, као и више фотографија београдских споменика свога времена.

Ханови, механе, кафане и хотели прихватили су госте Београда у великом броју кроз читав XIX век,⁷ у град се стизало углавном из Земуна, лађама на савско пристаниште. Ипак, тек изградња железничке мреже доводи до процвата туристичких путовања. Пуштањем у рад железничког моста на Сави и успостављањем шинског саобраћаја од Београда до Ниша 1884. године, Београд се позиционира на туристичкој мапи Европе.

Од средине XIX века туризам постаје један од кључних одредишта новог концепта слободног времена. Модерно индустријско друштво ствара време које се може одвојити за један сасвим нови стил живота који су са собом носила путовања. Са порастом стандарда, ширењем права на плаћени годишњи одмор, усавршавањем саобраћајних средстава, ствара се илузија смањења удаљености. „Као део Модерне туризам је нужно постао и фактор ширења националних идеологија. Као и други облици масовне културе, он је постао простор дефинисања националног идентитета. Упознавање природних лепота и историјских знаменитости отаџбине постао је важан фактор за конструкцију пожељне слике о сопственој нацији.”⁸

библиотеке 26 (2020): 90.

⁵ Мр Светлана В. Неђић, „Први београдски туристички водич као сведочанство о урбанизму и архитектури”, *Годишњак града Београда* XLIII (1996): 205.

⁶ Београд [Албум фотографија]: [Изглед вароши и улица по фотографијама из разнога доба] (Београд: Општина Београдска, 1911).

⁷ Дивна Ђурић Замоло, *Хотели и кафане XIX века у Београду*, (Београд: Музеј града Београда, 1988).

⁸ Дубравка Стојановић, „Туризам и конструкција социјалног и националног идентитета у Србији крајем 19. и почетком 20. века”, *Годишњак за друштвену историју* XIII (2006): 1-3: 43.

Велику пажњу и узбуђење Београђана изазвао је долазак туристичке групе од четрдесет Американаца који су у пролеће 1894. године боравили у главном граду, на свом пропутавању за „Оријент“. Они су дошли посебним возом, „Путују задовољства ради а поглавито да упознају Европу.“⁹ На станици их је дочекао амерички конзул и мноштво света. „На колима превезли су се кроз важније улице нашега града. Посетили су Саборну цркву и град, прошетали Калемегданом а у башти „Старог здања“ слушали су тамбураше с особитом пажњом“¹⁰

Прва библиотекарка и директорка Библиотеке града Београда, Марија Илић Агапова, записаће: „Данас путују људи с малим новцем, као и људи с великим новцем. Путују људи чак и на кредит, као што се често на кредит облаче, једу, станују. У француском радничком свету постоји и нови термин - плаћени одмор. Не само појединци, већ и послодавци и државе, без обзира на унутрашњи систем управе, сматрају да је новац који се тако потроши улагање капитала на двоструку амортизациону стопу, да се све то враћа... О тој новој циркулацији света по: жељезницама, лађама, у малим и великим аутобусима и аутомобилима, па чак и авионима, велике илустрације пуне су слика и занимљивих репортажа. „Путувати, путовати“ - то је гесло времена! Путују ђаци, радници, мали и велики чиновници, уморне домаћице, деца, сви путују, или бар стављају путовање у свој годишњи програм... А шта поједине земље све не раде да у своје границе привуку што већи број тих што остављају на краће или дуже време своје стално место боравка. То заиста иде до виртуозитета, до виших уметничких изражаја који задивљују и изненађују.“¹¹

БЕОГРАД КАО ТУРИСТИЧКИ ГРАД

Данас су мало или ни мало познате заслуге књижевника Симе Пандуровића као шефа Културног отсека Београдске општине. У граду који се убрзано опорављао од разарања током Великог рата, који је великим корацима хитао ка Европи, који је желео да се стави у ред европских престоница, ваљало је успостављати адекватне, репрезентативне културне образце.

Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца потписала је 1919. године прву конвенцију о успостављању путничког железничког саобраћаја. Од 1920. њеном

⁹ „Американци“, *Вечерње новостии*, 18. мај 1894: 2

¹⁰ „Приспели“, *Вечерње новостии*, 19. мај 1894: 3

¹¹ Марија Илић Агапова, „Библиотеке и музеји великих градова“, *Београдске ојштинске новине* LVI, бр. 9 (септембар 1938): 614.

територијом пролази међународна линија Симплон–Оријент експрес, која је повезивала Лондон и Париз са Цариградом. Почетком тридесетих Краљевина Југославија успоставља директну железничку везу са свим најважнијим европским престоницама. Аеродром Београд је отворен за саобраћај 1927, Мост Витешког краља Александра I је свечано пуштен у рад 1934. године.

Није било времена за оклевање. У свом, да га тако назовемо, програмском обраћању јавности, књижевник Сима Пандуровић бележи са каквим се проблемима суочио при формирању Културног отсека Београдске општине али и формулише смернице које ће Библиотека града Београда, као установа формирана под општинским окриљем, када је реч о промоцији Београда, следити током читавог свог постојања:

„И ако један од најстаријих и најинтересантнијих градова у Европи, са најбурнијом историјском прошлoшћу, и један од свагдашњих центара пажње на нашем континенту, Београд није имао ни свог музеја, ни своје библиотеке који би сачували трајну успомену на велике заслуге и жртве нашег народа и као такви утицали на будућа покољења на којима, по познатој изреци „остаје свет“, па према томе и држава.

И ако је имао и има све услове за пажњу и интересовање путника, Београд је до скоро остајао ван тог интереса, из простог разлога што догле није био довољно познат преко стране јавности и што се за подизање престоничког значаја за туризам није ништа предузимало што је био један минус у њеном културном, економском и прометном билансу.“¹²

Један од најважнијих задатака, према Пандуровићу, било је снабдевање Библиотеке града потребним и корисним научним, уметничким и информативним делима од историјске вредности и културним документима прошлости и садашњости, који би послужили као темељ плански организованој публицистичкој пропаганди. Научна библиотека о Београду на крају 1934. године, формирана под будним оком Марије Илић Агапове, броји већ 542 наслова.¹³

Недостатак савремене, популарне литературе посвећене Београду захтевао је не само прикупљање и стручну библиотечку обраду, него и знатно активнији приступ доступној грађи. Објављивање текстова посвећених појединим сегментима богате историје Београда али и развоју његових установа постаје

¹² Сима Пандуровић, „Културно-пропагандски рад Београдске општине“. *Београдске ојштинске новине* ЛП, бр. 1-3, (Видов-дан 1934): 20.

¹³ БГБ - Завичајно одељење, РУ III 16. Инв. бр. 771. (Марија Илић Агапова, „Петогодишњи извештај и посебан сегмент рукописа“, *Кашалолі Научне библиотеке о Београду и йогом ілавних дела из комуналне науке*, 131-142.

императив не само за књижевника Симу Пандуровића, него и за руководиоце одељења Културног одсека, Слободана Ж. Видаковића, задуженог за делатности Одељења за штампу, туризам и комуналну политику и уредника Београдских општинских новина и посебно за Марију Илић Агапову, референта Библиотеке и Музеја Општине града Београда.

На свечаној седници одржаној поводом 125 година од ослобођења Београда у Првом српском устанку, одборници београдске општине налажу Марији Илић да сачини једну публикацију која би се звала „Илустрована историја Београда у причама” и била намењена првенствено деци узраста 12 до 16 година.¹⁴

„Мисао о потреби оваквог једног дела јавила се већ у почетку организовања наше Градске библиотеке. Потреба за таквим делом постала је још јаснија у вези с Дечјим селима Библиотеке Општине града Београда, на којима је било доста прилике и могућности, да се види с коликом су пажњом, одушевљењем и заносом деца слушала све што се износило и тумачило из историје нашег града.”¹⁵

У духу општекорисних културних настојања, Пандуровић је и сам сачинио један опсежан рад који је, као историјски вођ кроз Београд, пружио многобројна објашњења, тумачења и податке о личностима, нашим странам, о историјским местима и догађајима, чија су имена дата појединим београдским улицама и трговима, као знак признања и заслуга и као мала енциклопедија онога што је било од важности за живот Београда, наше земље и нашег народа у прошлости. Нажалост, услед велике економске кризе овај рукопис није објављен као посебна монографија.¹⁶

Ипак, средином 1934. године, Пандуровић изражава јавно задовољство радом Културног одсека и сарадњом Одељења за штампу, пропаганду и туризам са Библиотеком и Музејом Београдске општине који су већ до тада дали резултате од несумњиве важности за интересе и углед Престонице.

Систематско прикупљање сваковрсне библиотечке грађе посвећене београдским темама, објављивање монографија посвећених историји Београда, књижевних хрестоматија путописа и приповедака посвећених Београду, лексикографско издање посвећено називима улица и тргова Београда остаће трајно опредељење

¹⁴ „Записник XXXIV - Друге редовне седнице Одбора Општине Београдске, одржане 10 децембра 1931 године у 6 часова по подне”, *Ойштинске новине, службени орјан Ойштинске града Београда* L, бр. 2 (14. јануар 1932): 19.

¹⁵ Марија Илић Агапова, *Илустрована историја Београда*, (Београд: Библиотека Општине града Београда, 1933), 9.

¹⁶ Сима Пандуровић, „Културно-пропагандски рад Београдске општине”, *Београдске Ойштинске новине* LII, бр. 1-3 (Видов-дан 1934): 22.

Библиотеке града Београда и поуздан ослонац књижевника, публициста и туристичких посленика, корисника богатих фондова некада Научне библиотеке о Београду, данас Завичајног одељења Библиотеке града Београда.

ИЗЛОЖБЕ БИБЛИОТЕКЕ И МУЗЕЈА ГРАДА БЕОГРАДА НА ПРВОМ ЈЕСЕЊЕМ И ПРВОМ ПРОЛЕЋНОМ МЕЂУНАРОДНОМ САЈМУ 1937. И 1938. ГОДИНЕ

Правилником о пролашењу туристичких места у Краљевини Југославији, у децембру 1936, Београд је проглашен за туристичко место у ужем смислу. Слободан Ж. Видаковић, шеф Одељка за штампу, туризам и културну пропаганду, образлажући тим поводом значај туризма за Београд и наше градове, посебно ће нагласити како број туриста који посећују Београд расте „једном гигантском снагом“ и како је то извесним делом заслуга и туристичке акције Културног одсека Београдске општине.¹⁷

Градоначелник Београда Влада Илић (1935-1939), и сам веома успешан привредник, даје велики подстицај Друштву за приређивање сајмова у Београду, Београдска општина уступа земљиште, Општинска штедионица даје зајам за подизање сајмишта на левој обали Саве. У октобру 1936. почиње изградња првих павиљона који су пројектовани да могу бити употребљени не само за сајам и излагање већ и за састанке, концерте, представе и друге привредне и културне манифестације.¹⁸

Први београдски сајам узорака одржан је 11-21. септембра 1937. године. У Павиљону Задужбине Николе Спасића, у коме је уприличена и свечаност отварања сајма, приређена је Изложба туризма Југославије коју је организовало Друштво „Путник“. „По једном лепом туристичком систему изложене су фотографије и диaposитиви... Транспарентне фотографије на прозорима сале давале су исто тако леп утисак... Једно место је било посвећено историјском приказу туристичких знаменитости Београда, а у холу је информативни биро „Путника“ давао сва обавештења о знаменитостима Београда. Једну лепу брошуру, у више језика о Београду издао је „Путник“ у заједници са Сталним градским туристичким одбором Општине за ову прилику.“¹⁹ Новоотворени Београдски сајам је посетило

¹⁷ Слободан Ж. Видаковић, „Значај туризма за Београд и наше градове“, Београдске општинске новине LIV, бр. 12 (децембар 1936): 871.

¹⁸ „Почетак радова на Београдском сајмишту“, *Време* XVI, бр. 5287 (3. октобар 1936): 10.

¹⁹ Др Стеван Поповић, „После првог Београдског сајма“, *Београдске ојштинске новине* LV, бр. 9 (септембар 1937): 544-545.

рекордних триста хиљада посетилаца а излагале су 883 фирме из 18 земаља, 184 из Немачке, 46 из Италије, 26 из Чехословачке и чак једна из Јапана...

Посебна наредба Председника Општине града Београда, господина Владе Илића захтевала је да се у оквиру I београдског сајма приреди културно-историјска „Изложба Београда кроз векове” којој би био циљ да се посетиоцима преко слике, преко докумената који најјасније и најречитије говоре, изнесе историја престонице.²⁰ Код избора предмета се пазило да сваки изложени објект буде илустрација једне епохе а да ипак све скупа сачињава једну целину. Поред уметничких слика и планова старог Београда, посебно место заузела су старија и новија историјска дела Научне библиотеке о Београду. Сваки изложени објект је поред основних података о књизи садржао и карактеристичне изводе из самог дела штампане на посебним таблама.

Какав је утисак ова изложба оставила на посетиоце најбоље се видело из извештаја библиотекара који су дежурали дајући потребне информације. Кроз изложбени простор пролазило је дневно просечно дванест до петнаест хиљада људи а било је дана кад је кроз изложбу прошло и тридесет хиљада људи. Стари и млади, Београђани и њихови гости, заустављали су се, посматрали, дискутовали, хвалили или критиковали, свако према свом нахођењу, поимању и разумевању. Књиге изложене у витринама привлачиле су највише професоре и странце који су са великом пажњом и детаљно посматрали књигу по књигу. Око појединих плаката са изводима из историје Београда увек су стајале читаве групе посетилаца а многи су их у целости преписивали.²¹

Да културна мисија, за своје време велелепних изложбених павиљона Београдског сајмишта, није била само „мртво слово на папиру”, показале су и изузетно посећена Радио изложба одржана у јануару 1938, као и музички фестивал београдске, загребачке и љубљанске филхармоније 10. и 11. априла исте године, са 210 извођача и више од шест хиљада слушалаца.²²

Од 30. априла до 9. маја 1938. одржан је Први пролећни међународни сајам на коме су излагале 633 фирме из 15 земаља. Сајам је посетило више од сто хиљада гостију из земље и иностранства. Сви београдски хотели су били попуњени. За нас је посебно интересантна чињеница да је на овом сајму одржана друга изложба Библиотеке и Музеја Општине града Београда - „Београд у XIX веку”.

²⁰ Марија Илић Агапова, „Изложба Београда у оквиру I Београдског сајма”, *Београдске ојшћинске новине* LV, бр. 9 (септембар 1937): 553.

²¹ Исто: 557, 559.

²² Др Стеван Поповић, „I београдски међународни пролећни сајам”, *Београдске ојшћинске новине* LVI, бр. 5-6 (мај-јуни 1938): 348.

У свом извештају посвећеном овој изложби, Марија Илић Агапова, поучена искуством са претходног сајма, истиче значај пропаганде за друштвене циљеве, науку, уметност, историју.²³ Посебно је истакнута пажња коју су посетиоци посвећивали изложеном материјалу, публика која је читала са великим интересовањем тумачења и легенде, оживљавајући стари Београд, његове кривудавае улице и скривене баште. Агаповој се чинило да је често био потребан само један кратки запис или једна мала слика која би у посетиоцу додирнула „проводник“ – везу са прошлошћу.

„То и јесте задатак ових докумената и оваквих изложби, које никад не могу бити само саме по себи и без помоћи унутрашњег живота наше душе, помоћи без које је немогуће дочарати оно чега више нема, оно што је прошло а са чим смо ипак тако чврсто везани.“²⁴

Временом, књижна и некњижна грађа посвећена Београду расте. Установа настала као Библиотека и Музеј Општине града Београда, од 1940. године улази у састав београдског Културног дома.²⁵ Др Марија Илић Агапова, „шеф Библиотеке и Музеја“, ауторка *Илустриране историје Београда*, заједно са академиком др Јованом Радоњићем и књижевником Симом Пандуровићем, шефом Културног одсека Београдске општине, равноправни је члан Оцењивачког одбора који одобрава публикавање монографије *Београд* у издању Балканског института,²⁶ издате поводом стогодишњице првог закона о Београдској општини, из јула 1839. године.

ЗАВИЧАЈНО ОДЕЉЕЊЕ БИБЛИОТЕКЕ ГРАДА БЕОГРАДА КАО ПОУЗДАНА ПОДРШКА ИСТРАЖИВАЧИМА СВИХ АСПЕКТА БEOГPAДСКОГ ЖИВОТА

Извештај о двогодишњем раду Библиотеке града Београда, од јуна 1945. до јуна 1947, као два најважнија задатка наводи: „1) да се књижи да што масовнији карактер, како би сви слојеви београдског грађанства дошли до књиге /.../ и 2)

²³ Марија Илић Агапова, „Београд у XIX веку - Изложба Библиотеке и Музеја на Првом пролећном сајму“, *Београдске ојшћинске новине* LVI, бр. (5-6, мај-јун 1938): 446.

²⁴ *Истѡ*: 451.

²⁵ Др. Марија Илић-Агапова, „Кратак историјат градских установа: Градске библиотеке и градског музеја, галерије слика и историске архиве“, *Београдске ојшћинске новине* LXIII, бр. 11-12 (новембар-децембар 1941): 873-874.

²⁶ *Београд*, обр. Б. Н. Гавриловић, С. Пандуровић, Р. Парезанин (Београд: Балкански институт, 1940).

други задатак Библиотеке је у овоме: она треба да набавља сву литературу, документа и грађу уопште која се односи на живот Београда ма у ком то облику било (историјском, социјалном, комуналном, економском итд.) и све што је штампано на територији Београда.²⁷ У првим годинама после II светског рата одржане су и две веће изложбе књига изван Библиотеке, априла 1946, поводом *Дана књиџе* у изложима палате „Игуманов“ и јуна исте године у изложима палате „Албанија“ - изложба посвећена руском књижевнику Максиму Горком.²⁸

У новим околностима, у много чему се почињало из почетка. У неком кутку зграде у Змај Јовиној 1 сачуване су старе и ретке књиге из скоро три деценије раније формиране Научне библиотеке о Београду. Књижни фонд је, како ће показати његов попис, у односу на 1934. годину, умножен шест пута. Наиме, почетком 1958. године, формирана је посебна „Комисија за попис књига у Одељењу Београда и предају истих новом службенику, историчару Николи Л. Стојановићу на даље руковање.“ Констатовано је да се у Одељењу Београда налази укупно 3.267 књига, 8 фасцикли са 418 рукописа и 16 фасцикли слика, плаката и сл., означених са „разно“. Стара и ретка књига заступљена је са 52 наслова.²⁹

Интензивира се рад на библиографији књига о Београду, истовремено са припремањем материјала за антологију страних путописа: *Београд у деветнаестом веку из дела страних писца*. У одабиру и припреми за штампу ове књижевне хрестоматије издате поводом стогодишњице предаје кључева Београда кнезу Михаилу Обреновићу, запажену улогу је имао и руководилац Завичајног одељења Библиотеке града Београда, Никола Л. Стојановић. Неспоран је допринос богатог књижног фонда Завичајног одељења при одабиру и штампи антологије *Пријовешке о Београду*, 1978. године.³⁰

Непосредна сарадња са Скупштином града Београда, односно са Градским секретаријатом за образовање и културу, крајем осамдесетих година XX века, тачније, од 1979. године, обухватила је и поверени посао прикупљања исцрпне документације о хронологији настанка, преображаја и пројеката изградње и именовања београдских улица, тргова и споменика, почев од првобитног градског језгра. Активно познавање Завичајног фонда Београда послужило је као

²⁷ БГБ - Завичајно одељење, РУ III 16. Инв. бр. 654 (*Извештај о двојгодишњем раду Библиотеке града Београда, од јуна 1945. до јуна 1947. године*, 2. VIII 1947): 2.

²⁸ *Истио*: 8.

²⁹ БГБ - Завичајно одељење, РУ III 22. Инв. бр. 768 (*Ванредна ревизија Комисије за попис књига у Одељењу Београда и предаја истих службенику Н/школи/ Л. Стојановићу на даље руковање*. Београд, 31. I 1958).

³⁰ *Пријовешке о Београду I и II*, (Београд: Народна књига, Библиотека града Београда, 1978).

основ за израду двотомног лексикона *Улице и њрџови Београда* (2004; 2005). Историјат именована улица праћен је синтетским текстовима Николе Стојановића и његових сарадника о одређеним личностима или појмовима по којима су улице називане – управо у смислу њихове повезаности са Београдом. Више од сто педесет година дугу традицију именована улица и тргова обележило је стално покровитељство Београдске општине, данас Скупштине града Београда.³¹

Завичајно одељење Библиотеке града Београда, драгоцену ризницу одабране библиотечке грађе, деценијама је и поуздан сарадник српских музеја приликом припремања многобројних изложби. Истиче се сарадња са Музејом примењене уметности, Народним музејом, Историјским музејом Србије, Позоришним музејом, Музејом науке и технике, Галеријом САНУ, Педагошким музејом, Музејом града Београда, Државним архивом Србије, Историјским архивом Београда, Музејом рудничко-таковаког краја, Народним музејом Смедерево, Народним музејом Чачак, у новије време и Народним музејом Краљево... Помињање свих изложби на којима је излагана или репродукована књижна и некњижна грађа претходних деценија захтевало би посебан рад и посебну пратећу библиографију.

САРАДЊА СА ТУРИСТИЧКОМ ОРГАНИЗАЦИЈОМ БЕОГРАД

Један од сталних корисника и сарадника Завичајног одељења Библиотеке града Београда свакако је и Туристички савез основан 1953. године, од 1995. преименован у Туристичку организацију Београда. Прикупљена и објављена грађа о страним путописцима, као и фрагменти из њихових репортажа, *Београд у деветнаестом веку из дела стираних њисаца* (1967), подаци из двотомних монографија *Пријовешке о Београду* (1978) и *Улице и њрџови Београда* (2004, 2005) нашли су своје место и у издањима ове градске организације. Сарадња је посебно интензивирана после 2001. године, када је ауторка овог рада у сарадњи са издавачком кућом Креативни центар објавила *Водич кроз Београд*, публикацију каква је у том тренутку недостајала нашем граду.³² Уследила је интензивна сарадња са госпођом Весном Алексић, која је за Туристичку организацију Београда припремала монографије: *Turizam u Beogradu: грађа за hroniku, 1840–1940.* (2006), *Beogradski*

³¹ Љубица Ђоровић, [Предговор], у: *Улице и њрџови Београда I* (Београд: Библиотека града Београда, 2004): 6.

³² Љубица Ђоровић, „Београд – град-библиотека“, *Гласник Народне библиотеке Србије = The Herald of the National Library of Serbia* XVI, бр. 19 (2017): 180–181.

stranci: priča o kosmopolitizmu i energiji grada koja traje (2009) и многе друге.

Посебно се истиче сарадња са Секретаријатом за привреду Града Београда, задуженим за подстицање и старање о развоју београдског туризма, једним од организатора манифестације *Дани европске Баштине*. Поред редовне подршке приликом прикупљања најразноврсније библиотечке грађе свим заинтересованим учесницима ове манифестације, и у Завичајном одељењу реализујемо програме од којих издвајам изложбе старих и ретких књига и фотографија: *125 година од првој ојерској извођења на београдској сцени* (2018); *Естасивеница (наука о природи) у Београду XIX века* (2017); *Лешњиковац за слабуњаву децу у Кошутњаку, основан 1904. године* (2016); *Први српски нови метод кројења мушкој и женској одела Милорада Милојевића - академија кроја 1920. године* (2015); *Први њолеј индустрије Београда (до I светској рата)* (2013); *Београд у XIX веку из дела створених њујорисаца* (2009); *Београд на Дунаву* (2007); *Београд, њородично стабло: Слике њородичној живојиа Београда XIX и XX века: Венчања, брачни живоји, децји светј* (2006); *Стари континентј на мајама Картографске збирке Библиошке града Београда* (2005)...

ДАНИ БЕОГРАДА

„Дани Београда” је назив манифестације која се у организацији Скупштине Града Београда одржава сваке године од 16. до 19. априла. Повод су значајни датуми, 16. април, када се први пут спомиње словенско име града Београда у писму папе Јована VIII, 878. године и 19. април 1867, када је након симболичне предаје кључева града кнезу Михаилу Обреновићу, из Београдске тврђаве изашла турска војна посада, чиме је Кнежевина Србија освојила виши степен независности.

У Библиотеци града Београда, *Дани Београда* обележавани су низом манифестација, од *априла 2003. године*, када је на захтев Секретаријата за културу Скупштине града Београда, припремљена информација о предаји кључева Београда кнезу Михаилу Обреновићу. Реализован је низ тематских изложби и промоција монографских публикација, од којих се издвајају изложбе: *Оп Момо Кайор и Београд и Шумадинка Љубомира П. Ненадовића* (1921); *Језиро - изложба докумената, фотографија и монографија њоводом деветј деценија од формирања „Научне библиотеке о Београду , језира из којје су њоникле Библиошка, Музеј и Историјски архив Ојшине града Београда* (2019); *Века и њо београдске илустриране иштамје - Београдске илустриране новине 1866-2016* (2016); *Изложба ноша*

йосвећених Београду (2015). За Дане Београда промовисане су и монографије настале у Завичајном одељењу Библиотеке града Београда: *Ошмени град - Грихишвајсенбурі, Алба Грека или Београд* (2010); *Даривале су своме ошечесшву* (2009); *Живош царскош генерала и славнош инжењера йосшодина барона Докаша де Мореза...* (2006); *Улице и шршови Београда* (2005).

Посебна сарадња, током година, остваривана је и са Јавним предузећем Београдска тврђава. Поред већ традиционалне подршке Библиотеке града Београда пројектима ове куће, истичу се изложбе одржане у сарадњи са Музејом града Београда на калемегданском Савском шеталишту од 2017. до 2021. године.

Као централна манифестација априлских Дана Београда 2017, поводом 150 година од свечане предаје кључева кнезу Михаилу Обреновићу, постављена је изложба *Кључеви Белош града. Београд 1867. йодине*,³³ док су у децембру исте године Београђани и њихови гости могли су да виде поставку посвећену осам-нестовековном *Београду царскош генерала и славнош инжењера барона Докаша де Мореза*. Крајем 2019, исти ауторски тим, библиотекар саветник Библиотеке града Београда Љубица Ђоровић и виши кустос Музеја града Београда Владимир Томић, поставили су изложбу *Свешшоник Исшюка - Београд у делима еврошких умешника*, која се задржала на Савском шеталишту и почетком 2021. године. Богато илустроване, на српском и енглеском језику, ове изложбе су пред бројном публиком свакако заузеле посебно место у туристичкој понуди Београда.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

Aleksić, Vesna, *Turizam u Beogradu: grada za hroniku 1840-1940*. Beograd: Turistička organizacija Beograda, 2006.

Aleksić, Vesna. *Beogradski stranci: priča o kosmopolitizmu i energiji grada koja traje*. Beograd: Turistička organizacija Beograda, 2009.

Београд [Албум фотшграфшја]: [Изшлед вароши и улица йо фотшграфшјама из разнош доба]. Београд: Општина Београдска, 1911.

Београд у девешнаесшом веку из дела сшраних йисаца. Београд: Библиотека града Београда, 1967.

Београдске ошшштинске новине, год 1, бр. 1 (21. марта 1882) – год. 58, бр. 11–12 (новембар/децембар 1941).

³³ *Кључеви Белош града: Београд 1867. йодине = Keys to the White City: Belgrade 1867* / Љубица Ђоровић, Владимир Томић / Ljubica Đorović, Vladimir Tomić (Београд: ЈП Београдска тврђава, 2017).

Библиотека града Београда. Одељење старе и ретке књиге и књиге о Београду – Завичајно одељење – рукописна грађа (БГБ Завичајно одељење).

Бугарски, Ђорђе. Хајдуковић, Петар. *Вођа њо Београду с њланом Београда*. По одобрењу Суда Општине београдске саставили Ђорђе Бугарски и Петар Хајдуковић. Београд: Издање аутора, 1896.

Видаковић, Слободан Ж. „Значај туризма за Београд и наше градове“. *Београдске ојшћинске новине* LIV, бр. 12 (децембар 1936): /862/-875.

Гавриловић, Б. Н. Пандуровић С. Парезанин Р. прир. Београд. Београд: Балкански институт 1940. *Друшћиво београдске чииаонице*. Београд: Штампарија Петра Ђурчића, 1894.

Дурковић Јакшић, Љубомир. *Библиоћека града Београда: 1928-1945*. Београд: Библиотека града Београда; БИГЗ, 1995.

Ђурић Замоло, Дивна. *Хошели и кафане XIX века у Београду*. Београд: Музеј града Београда, 1988.

„Записник XXXIV – Друге редовне седнице Одбора Општине Београдске, одржане 10 децембра 1931 године у 6 часова по подне“. *Ојшћинске новине, службени ориан Ојшћине града Београда* L, бр. 2 (14. јануар 1932): 19-23.

Илић-Агапова, Марија. *Илусћирована истћорија Београда*. Београд: Библиотека Општине града Београда, 1933.

Илић-Агапова Марија. „Изложба Београда у оквиру I Београдског сајма“. *Београдске ојшћинске новине* LV, бр. 9 (септембар 1937): /553/-559.

Илић-Агапова, Марија. „Београд у XIX веку – Изложба Библиотеке и Музеја на Првом пролећном сајму“. *Београдске ојшћинске новине* LVI, бр. 5-6 (мај-јун 1938): /446/-451.

Илић-Агапова Марија. „Библиотеке и музеји великих градова“. *Београдске ојшћинске новине* LVI, бр. 9 (септембар 1938): /614/-627.

Илић-Агапова, Марија. „Кратак историјат градских установа: Градске библиотеке и градског музеја, галерије слика и историске архиве“. *Београдске ојшћинске новине* LXIII, бр. 11-12 (новембар-децембар 1941): /873/-874.

Лазић, Снежана. *Развој туризма у Београду између два свејска рајиа кроз докуменћиа Истћоријској архива у Београду*. Београд: Истћоријски архив Београда, 2017.

Недић, Светлана В. „Први београдски туристички водич као сведочанство о урбанизму и архитектури“. *Годишњак града Београда* XLIII (1996): 205-213.

Пандуровић, Сима. „Културно-пропагандски рад Београдске општине“. *Београдске ојшћинске новине* LII, бр. 1-3 (Видов-дан 1934): 20-25.

Поповић, Стеван. „ После првог Београдског сајма“. *Београдске ојшћинске новине* LV, бр. 9 (септембар 1937): /543/-552.

Поповић Стеван. „I београдски међународни пролећни сајам“. *Београдске ојшћинске новине* LVI, бр. 5-6 (мај-јуни 1938): /347/-353.

Пријовешке о Београду I и II. Београд: Народна књига; Библиотека града Београда, 1978.

Стојановић, Дубравка. „Туризам и конструкција социјалног и националног идентитета у Србији крајем 19. и почетком 20. века.“ *Годишњак за друшћивену историју XIII*, 1-3 (2006): 41-59.

Стојановић, Никола Л. и др. *Грађа за библиографију југословенске и сћране књије о Београду из књижној фонда Библиошке града Београда*. Београд: Библиотека града Београда, 1974.

Стојановић, Никола Л. и др. *Грађа за библиографију југословенске и сћране књије о Београду из књижној фонда Библиошке града Београда*. Београд: Библиотека града Београда, 2003.

Стојановић, Никола Л. и др. *Улице и шћрови Београда: А-М, I*. Београд: Библиотека града Београда, 2004.

Стојановић, Никола Л. и др. *Улице и шћрови Београда: Н-Ш, II*. Београд: Библиотека града Београда, 2005.

Ђоровић, Љубица. *Вогич кроз Београд*. Београд: Креативни центар 2001, 2002, 2004, 2007.

Ѓoroviћ, Ljubica. *Belgrade Tourist Guide*. Belgrade: Kreativni centar 2002, 2004, 2005, 2006.

Ѓoroviћ, Ljubica. *Touristenführer durch Belgrad*. Belgrad: Kreativni centar, 2007.

Ђоровић, Љубица М. *Илустрована историја Библиошке града Београда*. Београд: Библиотека града Београда, 2011.

Ђоровић, Љубица. „Службени листови у Краљевини Југославији Н-Ш, Београдске општинске новине.“ *Свеске за историју Новој Сага = Beiträge zur Geschichte der Stadt Neusatz = Ujvidéki történeti füzetek = Acta ex Historia Neoplantensi* св. 15 (2014): 42-48.

Ђоровић, Љубица М. „Београд – град-библиотека.“ *Гласник Народне библиотеке Србије = The Herald of the National Library of Serbia XVI*, бр. 19 (2017): 175-187.

Ђоровић, Љубица М. „У служби познавања културно-историјског развита српске престонице – од „Завода за углед“ до Завичајног одељења Библиотеке града Београда.“ *Глас библиотеке* 26 (2020): 89-101.

LJUBICA ĆOROVIĆ
Belgrade City Library
beogradika@bgb.rs

THE CONTRIBUTION OF THE BELGRADE CITY LIBRARY
TO THE DEVELOPMENT OF THE TOURIST OFFER
OF THE YUGOSLAVIAN AND SERBIAN CAPITAL FROM 1920 TO 2021

SUMMARY | As a reflection of the belief that Belgrade, as the capital of Yugoslavia, must not lag far behind other European capitals in terms of culture, the Statute of the Municipality of Belgrade from 1929 envisages the formation of the Cultural Department at the Department of Social Policy of the Municipality of Belgrade. The eminent writer Sima Pandurović has been appointed the head of this Department.

Two departments, the Department of the Library and Museum of the Municipality of Belgrade and the Department of Press, Tourism and Communal Policy, which operates through the modern, illustrated newspaper "Belgrade Municipal Newspaper" (1929-1941), began their work as integral parts of the Cultural Department in the same year. In the next decade, these two municipal departments will find themselves on the same task, the task of promoting Belgrade as a young European capital.

The systematic collection of various library materials that began at that time, which refers to all aspects of Belgrade life, has continued to this day and provides a whole range of possibilities for a new understanding of the history of the Belgrade City Library in the service of the Serbian capital's tourist offer.

KEY WORDS | Belgrade Municipality, Cultural Department of the Municipality of City of Belgrade, Belgrade Municipal Newspaper, Belgrade City Library, Sima Pandurović, Belgrade Days

ЛЮБИЦА М. ЧОРОВИЧ
Библиотека города Белграда
beogradika@bgb.rs

ВКЛАД БИБЛИОТЕКИ ГОРОДА БЕЛГРАДА В РАЗВИТИЕ ТУРИСТИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ - ЮГОСЛАВСКАЯ И СЕРБСКАЯ СТОЛИЦА С 1929 ПО 2021 Г.

РЕЗЮМЕ | Как отражение убеждения в том, что Белград, как столица Югославии, не должен сильно отставать от других европейских столиц с точки зрения культуры, *Служба муниципалитета Белграда* из 1929 года впервые предусматривает создание Департамента культуры при Департаменте социальной политики Белградского муниципалитета. Заведующим отделом назначен выдающийся писатель Сима Пандурович.

В качестве неотъемлемых частей Департамента культуры два департамента начинают свою работу в том же году: Департамент библиотеки и музея муниципалитета Белграда и Департамент прессы, туризма и общественной политики, который также издает современную, иллюстрированную газету "Белградская городская газета" (1929-1941). В следующем десятилетии эти два муниципальных департамента будут выполнять одну и ту же задачу - продвигать Белград как современную европейскую столицу.

Систематический сбор различных библиотечных материалов, начатый в то время, который относится ко всем аспектам жизни Белграда, продолжается по сей день и предоставляет целый ряд возможностей для нового понимания истории Белградской городской библиотеки, в смысле туристического предложения сербской столицы.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА | Муниципалитет Белграда, Департамент культуры муниципалитета Белграда, Городская газета Белграда, Городская библиотека Белграда, Сима Пандурович, Дни Белграда

